

ГУСТА ТУГА И РАДОСТ УСПОМЕНА⁴

ВИДОВИ ПОЕТИЗАЦИЈЕ ПРОЗЕ У *ЈЕЧМУ И КАЛОПЕРУ*⁵

У поднаслову књиге *Јечам и калопер* (Српска књижевна задруга – Београдска књига, Београд, 2006) Рајка Петрова Нога стоји реч – глоса, а поред тога што значи „тумачење непознате ријечи познатом или

⁴ Део насловне синтагме („густа туга успомена”) припада Бабелју, и потиче из приче „Хедали”, књига *Црвена коњица*. В. књигу: Исак Бабелј, *Црвена коњица* – Одеса, превели Миливоје Јовановић и Густав Крклец, Нолит, Београд, 1956.

⁵ Калопер – украсна мирисна биљка (*Tanacetum balsamita* из фамилије – *Compositae*), маријина трава, или, према *Речнику српскохрватскога књижевног језика*, књ. 2 (Ж–К), (Нови Сад – Загреб – 1967, стр. 636), божја плахтица (извор: Драгутин Симоновић, - *Ботанички речник*, Београд 1959), употребљава се у медицини и - као зачин. Чајкановић (*Речник српских народних веровања о биљкама*) напомиње да калопер стоји у вези са Богородицом. Према српским народним веровањима о биљкама, калопер се, са другим - магичним травама, употребљава у љубавним враџбинама. Верује се да је у стању да одржи љубав и спречи свађу: мајка га даје удатој ћерки – „калопера да се не карате” или „калопера да ме не поћера” – цитира Чајкановић примере из Вукове *Данице* и Врчевићеве књиге *Помање српске народне свечаности уз мимогредне народне обичаје*, Панчево, 1888. У Ноговом завичају калопер је биљка породичне слоге. (Ногова целокупна поезија, а ова књига нарочито, сва је у знаку богиње Хестије, богиње домаћег огњишта, заштитнице прогоњених и чувара грађанске слоге.)

објашњење неког текста примједбом, биљешком, особито у старим рукописима између редака или са стране” (*Лексикон ЈЛЗ*, Загреб, 1974, стр. 321), она је, најједноставније речено, „интелектуално и рефлексивно заострена песничка форма од четири строфе”. Осим што је (помало асиметрична) глоса по песничкој форми, Ногова књига *Јечам и калопер* је и својеврсни глосар (глосариј) – (песнички) речник застарелих, мало познатих, архаичних речи и дијалектизама, али и речник мотивских речи целокупног Ноговог лирског песништва.

Ево само неких од тих старих (застарелих), мање познатих или помало заборављених речи, каткад и синтагми, од којих су многе, сасвим разумљиво, употребљене фигуративно а духом, тонски, колоритом и смислом саображене са мрежом основних симбола (ликова и знамења) Ногове лирике. Заправо, оне су поетско-прозна рекапитулација и као смола густа драматско-лирска партитура Ноговог биографско-песничког и поетичког хода кроз време, епилог његовој људској и песничкој биографији, која се, како то код њега и бива, преплиће, преклапа са колективном судбином, моралним завештањем, уметношћу и са духовном вертикалом народа чији је он изданак. Наводимо их (те речи, синтагме, окамењене изразе...) редом којим се јављају у књизи. Крај наметне громиле (уводна песма): (наметна) громила, кубе (неба), агарјански (друм), китина, здѣ (стсл. овде), греб; Прва строфа: хумка, биљег, печалне (душе), бушан, сужањ, кмет(ови), урљив, крчевина, читлук, фукара, вџина, витина, друм, врљика, шиндра, ћепало, држалица, гајде, свита, худи, трефити, вртача, згубидански, обеућена (јагњад), корубина, студенац, здравац, шаша,

шапорити, стублина, нечист, верем, бризгати, лахор, боровњак, чељад, пића, саоне, камџија, кулак, дурати, газија, оварисати, воловодница, пеливанити, харем, повор, јеремичак, клека, чанак, ћумица, крбуља, сврнути (кору), сријемуша (сријемуш), љутика, заврзан, мрмор (воде), гмаз, снијежница, ћетен, мочити (ћетен), сугреб, фурман, влаке, шкрипари, сепет (воћа), таван; Друга строфа: творизати (вратима), петроваче (јабукe), рубац, бисаге, пљоска, карике на марике (изр.), шабеса, делија, запучак (на реверу), домунђавати се, боцати, автовина, цапин, холцати (балване), лампа, фењер, влачег, кламфа, цвека (за кундуре), орма, гурабије, нишадор, (плава) галица, зиндан, бјецкати (за огледала), (лист) репуха, бајта, малта, караула, наушник, бусија, омеђина, бедевија, гиздати се, рашта, ђувегија, ћаса, крављача, вретено, преслица, шкип, каца, жбан, бурило, кудјеља (вуне), јечменица, смочити (с јечменим хљебом смочио), Каравлах, двојенице, машкара, ћилкош, заврата, фес, французица, ћулах, шеншир, пролета, нафора, гибира, фасунга, пријашко, јатак, бајбок, јака, покровац, вруља, мрамор (грчки), баца, шестарити (за птице); Трећа строфа: зипка, запретати (огњиште), сач, хрбат, јомужа, клобук, турбан, парацик (арпаџик), ћосати, трап, тронжац, цима, зановијет, сукнен, опута, наопослом, пртено, кумпијер, обикнути (се), ћутурум, огребенати, урок, свлак, пуљка, приглавак, смиље, (вунена) струна, ступа, кошћела, присоје, балчак, печити (за змију), појило, срдит, тикати (= додирнути, дотицати), срдити се, срдит, (мртвено) рухо...

И више од тога, *Лечам и калонер* је својеврсна песничка фуга у којој се варирају и кроз различите „ста-

вове” имитирају разнолики песникови гласови, понај-пре они који су у основи његовог личног мита, тј. мита породице и завичаја као животног и естетског средишта, из којег Ного црпе своју лирску космогонију. Али ту су и живи гласови старине из српске народне повеснице, из средњовековља, из усмене и писане књижевности, којима је песник поопштио личну драму одрастања, обездомљености и ’чупања’ очевог и посебно мајчиног лика из „густе туге успомена” придружујући их онима који почивају под каменим плочама испред цркве Светог Лазара у Влаховићима код Љубиња. Рашчитавајући српскословенске графеме на тим каменим књигама у ширем херцеговачком завичају, враћајући их тамо где и спадају: у српску средњовековну баштину, песник је свим кажама-лажама о стећцима као некаким богумилским, ексклузивно бошњачкомуслиманским мраморовима (које је српски народ у Босни и Херцеговини увек називао грчко гробље/гробље), изглобљеним из хришћанско-кршћанске традиције⁶, отпевао убедљив ’реквијем’: *И*

⁶ О теми стећака, ’босанских мраморова’ и тзв. Цркве босанске постоји готово непрегледна, несавладива и међу се научно ’посвађана’ литература. Подразумевајући ту литературу (Б. Петрановић, Ф. Рачки, В. Ђоровић, Ј. Радонић, А. Соловјев, М. Динић, Ј. Шидак, С. Ђирковић, В. Ј. Ђурић, И. Грицкат, Ј. Иванов, Ђ. Сп. Радојичић, Д. Драгојловић, Ђ. Трифуновић...), овде само упућујемо на два релативно новија полемичка текста: (1) Ђорђе Ђапин, „Мит о богумилима” (*Погледи*, Крагујевац, 1995, бр. 179, стр. 24–25). *Исто* – у: *Видослов* – Саборник епархије Захумско-херцеговачке и Приморске, Требиње, 1996, стр. 59–62; (2) Dubravko Lovrenović, („Geneza bogumilskog mita i njegove suvremene političke implikacije”). *Zeničke sveske*, 2/2005 – према: zsvske@yahoo.co.uk. У Ловреновићевом тексту, у 183 фусноте, мада и ту непотпуно, упућује се на заиста богату, нашу и светску изабрану литературу о